

**МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (УКРАЇНА)
ГУМАНІСТИЧНО-ПРИРОДНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. ЯНА ДЛУГОША
В МІСТІ ЧЕНСТОХОВІ (ПОЛЬЩА)**

**ISSN (print) 2617-0833
ISSN (online) 2617-0841**

**Міжнародний науковий журнал
«ОСВІТА І НАУКА»**

**ПРИРОДНИЧІ ТА ТЕХНІЧНІ НАУКИ
ГУМАНІТАРНІ ТА СУСПІЛЬНІ НАУКИ
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ**

Виходить два рази на рік

Випуск 1(34) 2023

МУКАЧЕВО-ЧЕНСТОХОВА

**MUKACHEVOSTATEUNIVERSITY (UKRAINE)
HUMANISTIC-NATURAL SCIENCES UNIVERSITY NAMED AFTER YANA
DLUHOSHA IN CZESTOCHOWA(POLAND)**

**ISSN (print) 2617-0833
ISSN (online) 2617-0841**

**International scientific journal
«EDUCATION AND SCIENCE»**

**NATURAL AND TECHNICAL SCIENCES
HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
ECONOMIC SCIENCES**

Published twice a year

Issue 1(34) 2023

MUKACHEVO-CZĘSTOCHOWA

**Міжнародний науковий журнал
«ОСВІТА І НАУКА»**

Заснований у 2006 році. Виходить двічі на рік.

Співзасновники та видавці журналу

*Мукачівський державний університет (Україна)
Гуманістично-природничий університет ім. Яна
Длугоша в місті Ченстохові (Польща)*

*У 2018 році перереєстрований, Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу
масової інформації КВ №23077-12917ПП*

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Науково-методичною радою Мукачівського державного університету
(Протокол №4 від 16.05.2023 р.)

Головний редактор:

Щербан Тетяна Дмитрівна – доктор психологічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України (Мукачево, Україна)

Заступники головного редактора:

Jerzy Piwowarski – Dr. hab., Prof. AJD (Ченстохова, Польща)

Гоблик Володимир Васильович – доктор економічних наук, професор (Мукачево, Україна)

Відповідальний секретар: *Мовчан Катерина Миколаївна* (Мукачево, Україна)

СКЛАД РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Розділ "Природничі та технічні науки"

Відповідальний редактор: *Козарь Оксана Петрівна* – доктор технічних наук, професор (Мукачево, Україна)

Члени редакційної колегії:

Злотенко Б.М. – д-р т. н., професор (Київ, Україна)

Блецкан Д.І. – д-р фіз.-мат. н., професор (Ужгород, Україна)

Boguslaw Wozniak – Dr. Eng., Prof. (Лодзь, Польща)

Шаблій О. І. – д-р геогр. н., професор (Львів, Україна)

Yuriy Povstenko – Prof. Dr. hab. (Ченстохова, Польща)

Ravol Lizak – Prof. Ing, PhD (Ружонберог, Словацька Республіка)

Кабаций В.М. – к. фіз.-мат. н., доцент (Мукачево, Україна)

Смочко Н.М. – д-р. геогр. н, доцент (Мукачево, Україна)

Розділ "Гуманітарні та суспільні науки"

Відповідальний редактор: *Теличко Наталія Вікторівна* – доктор педагогічних наук, професор (Мукачево, Україна)

Члени редакційної колегії:

Попович Н.М. – д-р пед. н., професор (Мукачево, Україна)

Шандор Ф.Ф. – д-р філос. н., професор (Ужгород, Україна)

Оросова Рената – д-р філософії (Словацька Республіка)

Саболч Єва – д-р філософії, професор (Угорщина)

Beata Urbanowicz – Prof. hab. Dr., професор (Ченстохова, Польща)
Marzena Bogus – Dr. (Ченстохов, Польща)
Daniela Kukla – Dr., Prof. (Ченстохова, Польща)
Maryla Renat – Dr. (Ченстохова, Польща)
Максименко С.Д. – д-р психол. н, професор (Київ, Україна)
Ямчук Т.Ю. – к. психол. н. (Мукачево, Україна)
Швардак М.В. – д-р. пед. н., доцент (Мукачево, Україна)
Прокопович Л.С. – к. філол. н., доцент (Мукачево, Україна)
Малець О.О. – д-р і.н., професор (Мукачево, Україна)
Морська Л.І. – д-р пед. н., професор (Львів, Україна)

Розділ "Економічні науки"

Відповідальний редактор: *Реслер Марина Василівна* – доктор економічних наук, професор (Мукачево, Україна)

Члени редакційної колегії:

Пап В. В. – д-р екон. н., професор (Мукачево, Україна)
Боднар М.І. – д-р екон. н., професор (Київ, Україна)
Задорожний Зеновій-Михайло В. – д-р екон. н., професор (Тернопіль, Україна)
Куцик П.О. – к. екон. н., професор (Львів, Україна)
Maia Margvelashvili – PhD. prof. (Тбілісі, Грузія)
Peter Šoltés – PhD. doc. Senior research fellow (Братіслава, Словачька Республіка)
Gozora V.A. – PhD. Prof. (Братіслава, Словачька Республіка)
Jan Hron – Prof. Ing, DrSc. dr. h.c. (Прага, Чеська Республіка)
Teresa Martyniuk – PhD. Prof. (Сопот, Польська Республіка)
Robert Magda – PhD. Prof. (Геделле, Угорська Республіка)
Ровт Алекс – к. екон.н. (США)
Пітюлич М.І. – д-р екон. н., професор (Ужгород, Україна)
Дем'ян Я.Ю. – к. екон. н., доцент (Мукачево, Україна)
Лизанець А.Г. – к. екон. н., доцент (Мукачево, Україна)
Лінтур І.В. – к. екон. н., доцент (Мукачево, Україна)

М 58

Міжнародний науковий журнал «ОСВІТА І НАУКА» / ред. кол.: Т.Д. Щербан (гол.ред.); заст. гол. ред.: Jerzy Piwowarski; В.В. Гоблик. – Мукачево-Ченстохова: РВВ МДУ; Гуманістично-природничий університет ім. Яна Длугоша в місті Ченстохові, 2023. – Вип. 1(34). – 258 с.

УДК 37:001(051)-027.543-028.42"540*6"

Міжнародний науковий журнал "ОСВІТА І НАУКА" зареєстровано та проіндексовано в таких міжнародних наукометричних базах даних: *Index Copernicus (ICV 2021 = 80,1)*, *ResearchBib*, *SJIF/Inno-Space (Марокко)*, *CiteFactor*, *Infobase Index (Індія)*, *DRJI (Індія)*, *Turkish Education Index*, *Global Impact Factor*, *Eurasian Scientific Journal Index*, зареєстрований в *Google Scholar*.

©Мукачівський державний університет, 2023
© Гуманістично-природничий університет ім. Яна Длугоша в місті Ченстохові (Польща), 2023

**International scientific journal
«Education and Science»**

*Founded in 2006. Published twice a year.
Co-founders of and publishers the journal:
Mukachevo State University (Ukraine)*

*Humanistic-Natural Sciences University named after Yana Dluhosha in
Czestochowa (Poland)*

*Re-registered in 2018, Certificate of state registration of printed mass media,
KV №23077-12917PR*

*Recommended to printing and distribution through the Internet Scientific and technical council of
Mukachevo State University (Protocol №4 ,16.05.2023 p.)*

Chief Editor:

Shcherban Tetyana – Doctor of Psychology, Professor. Honored Worker of Education of Ukraine
(Mukachevo, Ukraine)

Deputies editor in chief:

Jerzy Piwowarski – Dr. hab., Prof. AJD (Częstochowa, Poland)

Hoblyk Volodymyr – Doctor of Economics, Professor (Mukachevo, Ukraine)

Responsible secretary: **Movchan Kateryna** (Mukachevo, Ukraine)

EDITORIAL BOARD

Section "Natural and technical Sciences"

Responsible editor: Kozar Oksana – Doctor of Technical Sciences, Professor (Mukachevo, Ukraine)

Members of the editorial board:

Zlotenko B.M. – Dr. Eng., Professor (Kyiv, Ukraine)

Bleckan D.I. – Dr. Eng., Professor (Uzhgorod, Ukraine)

Boguslaw Wozniak - Dr. Eng., Prof. (Lodz, Poland)

Shabli O.I. – Dr. of Geography, Professor (Lviv, Ukraine)

Yuriy Povstenko – Prof. Dr. hab. (Częstochowa, Poland)

Pavol Lizak – Prof. Ing, PhD (Ruzhonberog, Slovak Republic)

Kabatsiy V.M. – Ph. D in Physics and Mathematics, Docent (Mukachevo, Ukraine)

Smochko N.M. – Dr. of Geography (Mukachevo, Ukraine)

Section "Humanities and Social Sciences"

Responsible editor: Telychko Natalia – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
(Mukachevo, Ukraine)

Members of the editorial board:

Popovich N.M. – Dr. of Ped. sc., Professor (Mukachevo, Ukraine)

Shandor F.F.– Dr. of Philosophy, Professor (Mukachevo, Ukraine)

Orosova Renata – Dr. of Philosophy (Slovak Republic)

Sabolch Eve – Dr. of Philosophy, Professor (Hungary)

Beata Urbanowicz – Prof. hab. Dr., Professor (Częstochowa, Poland)

Marzena Bogus – Dr. (Częstochowa, Poland)

Daniela Kukla – Dr., Prof. (Częstochowa, Poland)
Maryla Renat – Dr. (Częstochowa, Poland)
Maksimenko S.D. – Dr. of Psychological sc., Professor (Kyiv, Ukraine)
Yamchuk T.Yu. – Candidate in Psychological sc. (Mukachevo, Ukraine)
Schwardak M.V. – Candidate in Ped. sc., Docent (Mukachevo, Ukraine)
Prokopovich L.S. – Candidate in Philosophy., Docent (Mukachevo, Ukraine)
Malets O.O. – Doctor of History, Docent (Mukachevo, Ukraine)
Morsjka L.I. – Dr. of Ped. sc., Professor (Lviv, Ukraine)

Section "Economic Sciences"

Responsible editor: Resler Marina – Doctor of Economic Sciences, Professor (Mukachevo, Ukraine)

Members of the editorial board:

Pap V.V. – Doctor of Ec., Professor (Mukachevo, Ukraine)
Bodnar M.I. – Doctor of Ec., Professor (Kyiv, Ukraine)
Zadorozhny Zenoviy-Mykhailo V. – Doctor of Ec., Professor (Ternopil, Ukraine)
Kutsik P.O. – Candidate in Economics, Professor (Lviv, Ukraine)
Maya Margvelashvili – PhD. prof. (Tbilisi, Georgia)
Peter Šoltés – PhD. doc. Senior research fellow (Bratislava, Slovak Republic)
Gozora V.A. – PhD. Prof. (Bratislava, Slovak Republic)
Jan Hron – Prof. Ing, Dr Sc. dr. h.c. (Prague, Czech Republic)
Teresa Martyniuk – PhD. Prof. (Sopot, Republic of Poland)
Robert Magda – PhD. prof (Giedelle, Hungary Republic)
Rovt Alex – Candidate in Economics (USA)
Pityulich M.I. – Doctor of Ec., Professor (Uzhgorod, Ukraine)
Demyan Y.Yu. – Candidate in Economics, Docent (Mukachevo, Ukraine)
Lizanets A.G. – Candidate in Economics, Docent (Mukachevo, Ukraine)
Lintur I.V. – Candidate in Economics, Docent (Mukachevo, Ukraine)

International scientific journal «EDUCATION AND SCIENCE» / ed. board:
T.D. Shcherban (Ed. in Chief); Deputy Ch. Ed: Jerzy Piwowarski; V.V. Hoblyk. – Mukachevo. –
Częstochowa: MSU publ., Humanistic-Natural Sciences University named after Yana Dluhosha in
Czestochowa, 2023. – Issue 1(34). – 258 p.

UDK 37:001(051)-027.543-028.42"540*6"

The previous name of the journal «Scientific Bulletin of Mukachevo State University», ISSN 2311-8164. The journal has been registered and indexed in such international scientometric catalogs and databases: *Index Copernicus (ICV 2021 = 80,1)*, *ResearchBib*, *SJIF/Inno-Space (Марокко)*, *CiteFactor*, *Infobase Index (Індія)*, *DRJI (Індія)*, *Turkish Education Index*, *Global Impact Factor*, *Eurasian Scientific Journal Index*, *зарєєстрований в Google Scholar*.

© Mukachevo State University, 2023
© Humanistic-Natural Sciences University named
after Yana Dluhosha in Czestochowa (Poland), 2023

УДК 338.33:332.1(045)

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: КЛЮЧ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Феєр А. Є., Данканич В. А., Няговський І. Б.

DIVERSIFICATION OF REGIONAL ECONOMY: KEY TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Feier Anastasiia, Dankanych Vladyslav, Niagovskyi Igor

В статті досліджується поняття диверсифікації регіональної економіки. Встановлено, що диверсифікація регіональної економіки є стратегією різноманітності та розширення економічної активності. Виявлено мотиви, через які диверсифікація стає важливою стратегією, розглянуто різні підходи до диверсифікації, приділено увагу важливості розвитку людського капіталу, ролі органів влади та бізнес-спільноти у підтримці диверсифікації. Зроблено висновок на значущості диверсифікації регіональної економіки у підвищенні стійкості, зниженні ризиків та стимулюванні розвитку регіонів.

Ключові слова: сталий розвиток, диверсифікація, гірські території, стратегія, інвестиції.

The article examines the concept of diversification of the regional economy and its role in increasing the sustainable development of the regional economy. This especially applies to problem territories, which include the vast majority of mountainous territories of the Carpathian region. Only in Zakarpattia region, 215 settlements received the status of mountain settlements. For the most part, diversification is interpreted as a development strategy, a factor in increasing the efficiency of business structures that ensures the fulfillment of strategic tasks. Thus, it was established that the diversification of the regional economy is a strategy of diversity and expansion of economic activity within the framework of a specific region, with the aim of reducing dependence on individual industries or resources. The reasons why diversification becomes an important strategy, which allows to eliminate the risks associated with dependence on certain industries, and creates a more stable economic structure, contributes to increasing the competitiveness of the region and creating new opportunities for exports, attracting investments and creating jobs, have been identified. The article examines various approaches to diversification, such as the development of new industries, the modernization of existing sectors, the stimulation of innovation, and the development of services. Considerable attention is paid to the importance of human capital development and personnel training for work in new industries and spheres of activity. The role of the authorities and the business community in supporting the diversification of the regional economy through economic policy, financing and the creation of a favorable business environment is highlighted. The importance of the role of establishing partnerships between various interested parties, which contributes to the realization of diversification and the achievement of accelerated regional development, is emphasized. The author concluded on the importance of diversification of the regional economy in increasing stability, reducing risks and stimulating the development of regions.

Key words: sustainable development, diversification, mountain areas, strategy, resources, investments.

Постановка проблеми. Логіка розвитку процесів стратегічного управління

економікою України свідчить про те, що центр прийняття регулятивних рішень щодо структури економічної системи все більше зміщується на регіональний рівень. Тип галузевої структури, що сформувався в національному господарстві, експортна орієнтованість найважливіших сировинних галузей промисловості, посилення глобальної конкуренції та інтеграції економіки у світове господарство вимагають науково-методичного обґрунтування стратегій сталого зростання на всіх рівнях економічної вертикалі. Однією з домінуючих базових стратегій розвитку як української економіки взагалі, і регіонів зокрема, має стати стратегія диверсифікації. Для сучасної української економіки стратегія набуває особливого значення, оскільки історично сформована глибока диференціація регіонів і галузей з інвестиційної привабливості, інноваційної сприйнятливості, потенціалу розвитку на глобальному ринку, вимагає адекватних державних регулятивних заходів щодо забезпечення стійкості економічного зростання всіх рівнях економічної системи. Безумовно, таке масштабне народногосподарське завдання потребує серйозної модернізації наукових та практичних уявлень про ефективність галузевої структури та її диверсифікацію. Отже, стратегічне вирівнювання економічної та інвестиційної ефективності за допомогою диверсифікації можна визначити як актуальне науково-практичне завдання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема диверсифікації регіональної економіки вивчається та досліджується багатьма вченими та економістами у галузі регіональної економіки. Найбільш всесвітньо відомі дослідники, які займалися проблемою диверсифікації регіональної економіки: Майкл Портер (Michael Porter) – американський економіст, автор концепції конкурентних переваг регіонів (кластерів) та дослідник диверсифікації економіки, його роботи [1] містять багато корисних ідей щодо диверсифікації регіональної економіки. Річард Флорида (Richard Florida) – американський соціолог та економіст, відомий своїми дослідженнями у сфері творчого класу та розвитку міст. Він активно досліджує питання диверсифікації економіки та залучення висококваліфікованих працівників до регіонів [2]. Енріко Моретті (Enrico Moretti)

– італьяно-американський економіст, що спеціалізується в галузі регіональної економіки та трудової мобільності [3], його дослідження присвячені взаємозв'язку між інноваціями, зростанням та диверсифікацією економіки регіонів. Джейн Джейкобс (Jane Jacobs) – канадсько-американський автор і активіст, відома своїми роботами про міське життя та розвиток, її роботи про різноманітність та взаємодію різних галузей та підприємств у міському середовищі впливають на дослідження в галузі диверсифікації регіональної економіки [4]. Значний вклад зробили внесок у вивчення проблеми диверсифікації регіональної економіки українські вчені О. Мазуренок [9], О. Орлова [10], Н. Хомюк [11], М. Забедюк [12], В. Мамот [13], Л. Сатир, І. Свиноус [14], В. Гоблик, М. Пітюлич [15, 16], які також вивчають цю тему та роблять свої вклади у розуміння та вирішення проблем диверсифікації регіональної економіки. Однак, незважаючи на досягнутий прогрес та існуючі дослідження, появляються нові проблеми у галузі диверсифікації регіональної економіки, які вимагають подальшого вивчення та аналізу для забезпечення успішної реалізації стратегій диверсифікації та досягнення сталого розвитку регіонів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Розглянути поняття диверсифікації регіональної економіки та можливі підходи до її реалізації.

Виклад основного матеріалу. Регіональна економіка в наші дні стикається з різними викликами та ризиками, такими як економічні спади, зміна технологічних трендів та зміни у світовій торгівлі. У такій ситуації необхідно активно прагнути диверсифікації економіки регіону задля досягнення сталого розвитку. Усі регіони мають свої унікальні особливості, можливості та обмеження, і не завжди існуючі стратегії диверсифікації можуть бути легко застосовні чи успішні у кожному регіоні. Особливо це відноситься до гірських територій, повоєнного відновлення яких пов'язаного з репресивністю та не змозі самостійно розв'язати накопичені десятиліттями проблеми.

Однак, незважаючи на важливість диверсифікації, багато як гірських населених пунктів, так і територіальних громад стикаються з труднощами в її

реалізації та досягненні бажаних результатів. Проблема полягає в тому, що гірські території володіють багатими і різноманітними природними ресурсами, в своїй більшості залишаються слабо розвинутими в економічному відношенні. До основних причин такого стану можна віднести:

1. Неоднорідність умов: гірські території мають різні природні, географічні, економічні та соціокультурні умови, які створюють перепони для диверсифікації. Необхідно дослідити, як ці умови впливають на можливості та обмеження у реалізації диверсифікаційних стратегій.

2. Відсутність ресурсів та інфраструктури: для успішної диверсифікації регіональної економіки потрібні не лише фінансові та людські ресурси, а й існуюча інфраструктура, наукові та дослідницькі можливості. Проблеми з доступністю та якістю цих ресурсів та інфраструктури ускладнювати реалізацію диверсифікаційних стратегій.

3. Недостатність узгодженості та координації: диверсифікація потребує співробітництва та взаємодії різних зацікавлених сторін, включаючи органи державного управління та місцевого самоврядування, бізнес-спільноту, навчальні заклади та наукові установи, громадськість, що стає перепорою для успішної диверсифікації.

4. Ризики та невизначеність: диверсифікація несе у собі ризики та невизначеність, особливо у перехідний кризовий період. При реалізації нових галузей або зміні економічної структури виникають проблеми, пов'язані з конкуренцією, доступом до ринків, технологічними змінами та іншими факторами. Необхідно вивчити ці ризики та засоби їх управління.

Розкриємо поняття диверсифікації регіональної економіки докладніше. Диверсифікація – це стратегія, спрямована на різноманітність та розширення економічного портфеля регіону, що має вирішальний вплив на розвиток різних галузей і секторів економіки, і навіть розширення спектру товарів та послуг, вироблених і запропонованих у регіоні.

Основна мета диверсифікації полягає у зниженні залежності регіональної

економіки від обмеженої кількості галузей та джерел доходу. Коли економіка зосереджена в основному навколо одного або кількох вузькоспеціалізованих секторів, вона стає вразливою перед різними зовнішніми та внутрішніми факторами, такими як зміни у світовому попиті, конкуренція, зміна технологічних трендів, природні катаклізми. У разі кризи або зміни умов регіон втрачає значний економічний потенціал. Диверсифікація регіональної економіки передбачає розвиток кількох галузей та секторів, які доповнюватимуть один одного та забезпечуватимуть більш стійке та врівноважене зростання. Наприклад, регіон, який залежить від видобутку та експорту одного типу сировини, може розвивати виробництво товарів на його основі, розробку відповідних технологій, а також різні сфери послуг, пов'язані з цією галуззю. Інший підхід до диверсифікації полягати у розвитку нових галузей із високим потенціалом зростання та інновацій, що стане новими джерелами доходу для регіону.

Диверсифікація регіональної економіки є стратегічним підходом, спрямованим на різноманітність та розширення економічної діяльності в рамках конкретного регіону з метою розвитку різних галузей, секторів та індустрій, щоб зменшити залежність регіону від одного або кількох основних джерел доходу.

У сучасній економічній літературі існує велика кількість різноманітних підходів до визначення сутності диверсифікації (таблиця 1).

Таблиця 1

Наукові підходи до визначення змісту поняття «диверсифікація»

Джерело	Трактування поняття «диверсифікація»
Майкл Портер [1]	<i>"процес розвитку нових галузей та продуктів, здатних збільшити кількість та якість робочих місць, підвищити доходи та покращити конкурентоспроможність регіону".</i>
Річард Флорида [2]	<i>"різноманітність галузей та секторів економіки в регіоні, які сприяють притоку креативного класу, стимулюють інновації та створюють сприятливе середовище для розвитку міської життя".</i>
Енріко Мореккіа [3]	<i>"процес розвитку нових галузей та індустрій, здатних збільшити економічну активність, залучити інвестиції та покращити конкурентоспроможність регіону".</i>
Б.Ф. Заболоцький [5]	<i>поняття, що охоплює, три основні аспекти: поділ праці в глибину і ширину, спеціалізацію і розширення об'єктів виробничої діяльності, реагування і адаптацію економічної системи до технологічних, економічних і соціальних змін.</i>
Гузар І.Є. [6]	<i>вид стратегії маркетингу, спрямованої на розширення кількості сфер</i>

	<i>діяльності фірми на ринках нових продуктів, виробництво яких не пов'язано з основним виробництвом фірми.</i>
Пітюлич М.М. [7]	<i>кількісні і якісні структурні перетворення економіки спрямовані на підвищення ефективності функціонування пріоритетних сфер господарювання і зв'язаних з ним видів економічної діяльності, які викликають мультиплікаційний ефект у сфері виробництва, зайнятості, доходах і рівні життя населення.</i>
Хомюк Н.Л. [8]	<i>урізноманітнення об'єкта дослідження й надання йому багатогалузевого, комбінованого характеру, що реалізується за допомогою розширення сфер діяльності підприємств, організацій, галузі, території.</i>
Джейн Джейкобс [4]	<i>"створення та підтримання різноманітності економічної активності в місті або регіоні, де різні галузі та підприємства взаємодіють та підтримують одна одну, сприяючи економічному зростанню та процвітанню".</i>

Джерело: узагальнено авторами

Ці визначення відображають загальну ідею диверсифікації як стратегічного підходу до різноманітності та розширення економічної активності у регіоні. Таким чином, стратегія спрямована на:

–зниження економічної вразливості: диверсифікація дозволяє регіонам згладжувати коливання економічної активності, оскільки зміни у галузі або секторі компенсуються розвитком інших;

–збільшення конкурентоспроможності: регіони, що володіють різноманітним економічним портфелем, забезпечують собі перевагу в умовах глобалізації та економічного середовища, що швидко змінюється;

–створення нових робочих місць: диверсифікація економіки веде до появи нових галузей, що сприяє створенню нових робочих місць та покращенню життєвого рівня населення.

Існує кілька підходів до диверсифікації економіки гірських територій. Це і розвиток нових галузей та індустрій, і модернізація існуючих секторів економіки, і стимулювання інновацій та розвиток сфери послуг. Важливим аспектом є також розвиток людського капіталу та підготовка кадрів, здатних працювати у нових галузях та сферах діяльності.

Державні органи та органи місцевого самоврядування повинні підтримувати диверсифікацію через реалізацію відповідних політик та програм, надання податкових пільг, фінансування інновацій та освіти, а також створення

сприятливого бізнес-клімату для залучення інвестицій.

Насамкінець, диверсифікація регіональної економіки є стратегічним підходом, спрямованим на різноманітність та розширення економічної активності територіальних громад. Це чи не єдиний інструмент для гірських територій Закарпаття для створення сприятливого та різнобічного економічного середовища для подолання відставання в соціально-економічному розвитку.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Диверсифікація приносить низку переваг для територіальних громад гірських територій, включаючи збільшення робочих місць, розвиток нових галузей, підвищення рівня життя населення, залучення інвестицій та різноманітність економічної активності

В цілому, розуміння та застосування концепції диверсифікації регіональної економіки має велике значення для досягнення сталого розвитку гірських територій. Реалізація диверсифікаційних стратегій потребує всебічного підходу, координації та співробітництва державних структур, органів місцевого самоврядування, малого та середнього бізнесу, установ освіти та громадськості.

Однак залишаються деякі невирішені проблеми, такі як адаптація стратегій диверсифікації до специфічних умов як регіонів, так і територіальних громад та розробка інструментів підтримки диверсифікації. Подальші дослідження, розробки в цій галузі сприятимуть більш ефективній реалізації диверсифікаційних стратегій та сталому розвитку.

Список використаних джерел

1. Porter M. E. The Competitive Advantage of Nations / M. E. Porter // Harvard Business Review. – 1990. – Vol. 68, № 2. – P. 73–93.
2. Florida R. The Rise of the Creative Class and How It's Transforming Work, Leisure, Community and Every day Life / R. Florida. – New York: Perseus Book Group, 2002.
3. Moretti Enrico. The new geography of jobs / Enrico Moretti. – Boston: Houghton Mifflin Harcourt, 2012. – 294 p.
4. Jacobs J. Cities and the wealth of nations / J. Jacobs. – New York: Random House, 1984. – 257 p.
5. Заболоцький Б. Ф. Регіональна економіка: навч. посіб. / Б. Ф. Заболоцький. – Львів: Новий світ–2000, 2011. – 540 с.
6. Гузар І. Є. Економіка праці в умовах постіндустріального суспільства: словник термінів і понять / І. Є. Гузар; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. К. Семів. – Львів: Ліга-Прес. 2011. – 261 с.
7. Пітюлич М. М. Гірські території Українських Карпат: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія / М. М. Пітюлич. – Ужгород: Гражда, 2015. – С. 84.
8. Просторовий розвиток регіону, соціально-економічні можливості, ризики і перспективи:

монографія / за ред. д.е.н., проф. Л. Т. Шевчук. – Львів, 2011. – С. 16.

9. Мазуренок О. Особливості диверсифікації машинобудівних підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук. 0800.04 / О. Мазуренок. – Тернопіль, 2013. – 27 с.

10. Орлова Є. В. Диверсифікація підприємств: сутність і класифікація видів / Є. В. Орлова // Регіональна економіка: теорія і практика. – 2008. – № 8. – С. 9–11.

11. Хомюк Н. Л. Диверсифікація розвитку сільських територій в умовах децентралізації: монографія / Н. Л. Хомюк. – Луцьк: Вежа – Друк, 2019. – С. 74.

12. Забедюк М. С. Стратегія диверсифікації як шлях підвищення ефективності діяльності підприємства [Електронний ресурс] / М. С. Забедюк // Економічний форум. – 2020. – Вип. 1(2). – С. 87–92. – Режим доступу: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2020-2-11>.

13. Мамот В. Є. Диверсифікація як напрям стратегічного розвитку підприємства в контексті невизначеності середовища господарювання / В. Є. Мамот // Ефективна економіка. – 2010. – № 1. – С. 72–78.

14. Сатир Л. М. Організаційно-економічні аспекти диверсифікації виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств / Л. М. Сатир, І. В. Свиноус // Вісник аграрної науки. – 2015. – С. 66–70.

15. Сучасні тенденції в демографічний розвиток населення малих сіл Закарпатської області / В. П. Мікловда, М. І. Пітюлич, В. В. Гоблик, М. М. Пітюлич // Науковий вісник університет. Серія: Економіка. – 2021. – Вип. 8(3). – С. 67–74.

16. Гоблик В. В. Спільні транскордонні регіони України та ЄС: зовнішньоекономічний аспект: монографія / В. В. Гоблик. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2012. – 305 с.

References

1. Porter, M. E. 1990. "The Competitive Advantage of Nations". *Harvard Business Review* 68, 2: 73–93.
2. Florida, R. 2002. *The Rise of the Creative Class and How It's Transforming Work, Leisure, Community and Every day Life*. New York: Perseus Book Group.
3. Moretti, Enrico. 2012. *The new geography of jobs*. Boston: Houghton Mifflin Harcourt.
4. Jacobs, J. 1984. *Cities and the wealth of nations*. New York: Random House.
5. Zabolotskyi, B. F. 2011. *Rehionalna ekonomika [Regional economy]*. Lviv: Novy svit–2000.
6. Huzar, I. Ye.; Semiv, L. K., ed. 2011. *Ekonomika pratsi v umovakh postindustrialnoho suspilstva [Labor economics in the conditions of post-industrial society]*. Lviv: Liga-Press.
7. Pitiulych, M. M. 2015. *Hirski terytorii Ukrainy Karpat: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku [Mountain territories of the Ukrainian Carpathians: current state and development prospects]*. Uzhhorod: Hrazdha.
8. Shevchuk, L. T. 2011. *Prostorovyi rozvytok rehionu, sotsialno-ekonomichni mozhlyvosti, ryzyky i perspektyvy [Spatial development of the region, socio-economic opportunities, risks and prospects]*. Lviv.
9. Mazurenok, O. 2013. "Osoblyvosti dyversyfikatsii mashynobudivnykh pidpriumstv". Abstract of the dissertation of the candidate. economy Science]. Ternopil.
10. Orlova, Ye. V. 2008. "Dyversyfikatsiya predpriumty: sushchnost y klasyfikatsiya vydiv [Diversification of enterprises: essence and classification of types]". *Regional economy: theory and practice* 8: 9–11.
11. Khomiuk, N. L. 2019. *Dyversyfikatsiia rozvytku silskykh terytorii v umovakh detsentralizatsii [Diversification of the development of rural areas in conditions of decentralization]*. Lutsk: Tower - Print.
12. Zabediuk, M. S. 2020. "Stratehiia dyversyfikatsii yak shliakh pidvyshchennia efektyvnosti diialnosti pidpriumstva [Diversification strategy as a way to improve the efficiency of the enterprise]". *Economic Forum* 1(2): 87–92. <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2020-2-11>.
13. Mamot, V. Ye. 2010. "Dyversyfikatsiia yak napriam stratehichnoho rozvytku pidpriumstva v konteksti nevyznachenosti seredovyscha hospodariuvannia [Diversification as a direction of strategic development of the enterprise in the context of the uncertainty of the economic environment]". *Efficient economy* 1: 72–78.
14. Satyr, L. M., and Svynous, I. V. 2015. Orhanizatsiino-ekonomichni aspekty dyversyfikatsii vyrobnychoi diialnosti silskohospodarskykh pidpriumstv [Organizational and economic aspects of diversification of production activity of agricultural enterprises]. *Herald of Agrarian Science*: 66–70.
15. Miklovda, V. P., Pitiulych, M. I., Hoblyk, V. V., and Pitiulych, M. M. 2021. "Suchasni tendentsii v

demografichnyi rozvytok naselennia malykh sil Zakarpatskoi oblasti [Modern trends in the demographic development of the population of small villages in the Transcarpathian region]". *Scientific Bulletin of the University. Series: Economy* 8(3): 67–74.

16. Hoblyk, V. V. 2012. *Spilni transkordonni rehiony Ukrainy ta YeS: zovnishnoekonomichni aspekt [Joint cross-border regions of Ukraine and the EU: foreign economic aspect]*. Lviv: Institute of Regional Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine.

УДК 37.013.3:001.895-049.7(045)

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Феєр О. В.

USE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE MODERN EDUCATIONAL PROCESS

Feier Oksana

У статті розглянуто актуальність використання інноваційних технологій навчання у закладах вищої освіти, причини їх використання. Визначено основні інноваційні технології (віртуальна та розширена реальність, машинне навчання та штучний інтелект, комп'ютерне моделювання та симуляції, онлайн-навчання), які використовуються в сучасному освітньому процесі. Досліджено та узагальнено переваги кожної технології.

Ключові слова: *інноваційні технології навчання, віртуальна реальність, розширена реальність, машинне навчання, штучний інтелект, комп'ютерне моделювання та симуляції, онлайн-навчання, освітні онлайн -платформи*

The article defines that the innovations of the educational process should be understood as effective and effective innovations in the content, methods, means and forms of education. The relevance of the use of innovative learning technologies in institutions of higher education determined by the new philosophy of education is considered. The reasons for using innovative technologies are systematized, among which the main ones are technological literacy, critical thinking, communication and cooperation, flexibility and adaptability, the ability to generate new ideas and make necessary decisions, etc. It was determined that the most popular innovative technologies used in the modern educational process are virtual and augmented reality, machine learning and artificial intelligence, computer modeling and simulations, and online learning. The advantages of each technology are studied and summarized.

Keywords: *innovative learning technologies, virtual reality, augmented reality, machine learning, artificial intelligence, computer modeling and simulations, online learning, educational platforms*

Підготовка для ринку праці якісного і конкурентного фахівця є результатом використання різноманітних форм, методів, підходів, інструментів організації та

ЗМІСТ**ПРИРОДНИЧІ ТА ТЕХНІЧНІ НАУКИ**

Андрушко О. М. Андрушко М.О.	ВПЛИВ НОРМИ ВИСІВУ НА УРОЖАЙНІСТЬ ЗЕРНА ГОРОХУ СОРТУ ОТАМАН	7
Бокша Н.І. Сєдоухова Є.В. Ийбер А.	ДИТЯЧИЙ ОДЯГ З УКРАЇНСЬКОЮ СИМВОЛІКОЮ ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ	14
Жигуц Ю.Ю., Лазар В.Ф., Хомяк Б.Я.	ТЕХНОЛОГІЯ ПОКРАЩЕННЯ СЛУЖБОВИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ БРОНЗОВИХ ДЕТАЛЕЙ	21
Сергій Ількович	МОДЕРНІЗАЦІЯ НАУЧНОЇ ОСВІТИ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ НА ОСНОВІ МІКРОКОНТРОЛЕРІВ	26
Лучко Й.Й., Кархут І.І.	ДОСЛІДЖЕННЯ І ПІДСИЛЕННЯ МЕТАЛЕВИХ ФЕРМ ПОКРИТТЯ МУЗДРАМТЕАТРУ В М. УЖГОРОДІ	32
Лучко Й.Й., Кархут І.І., Лазар В.Ф.	ОБСТЕЖЕННЯ БЛОКУ ДОПОМІЖНИХ ЦЕХІВ КОЛИШНЬОГО ЗАВОДУ «ЕЛЕКТРОН» У М. МУКАЧЕВО ПІСЛЯ ТРИВАЛОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ	41
П'ятка Н.С., Лужанська Т.Ю., Ільтьо Г.Ф., Зеленська Л.І.	СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЧНИХ ДИСЦИПЛІН	50
Тягур А. В., Ісак Т. В.	ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ НАРОДОЗНАВСТВА	57
Якубаш І.В.	ПРОГРАМНО-КОМП'ЮТЕРНА СТРУКТУРА СИСТЕМИ КЕРУВАННЯ ПРОЦЕСОМ КОНДЕНСАЦІЙНОЇ СУШАРКИ ПЛОДООВЧЕВОЇ СИРОВИНИ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕРМОЕЛЕКТРИЧНИХ ТЕПЛОВИХ НАСОСІВ	67

ГУМАНІТАРНІ ТА СУСПІЛЬНІ НАУКИ

Барчі Б. В., Мензак А. П.	АДИКТИВНА ПОВЕДІНКА: ПСИХОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС	80
Іванова В. В.	ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ВИХОВАННЯ ПРАЦЬОВИТОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ЗІ СВІТОМ ДОРОСЛИХ	86

Кас'яненко О. М.	ПЕРЕВАГИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ ПО ВІДНОШЕННЮ ДО НАВЧАННЯ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	95
Кузьма-Качур М. І., Горват М. В., Гонак Т. В.	СТАНОВЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	99
Кузьма-Качур М. І., Горват М.В., Керенович Л. В.	ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СПОСТЕРЕЖЛИВОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	107
Лендел В.В.	ЗМІСТ І СТРУКТУРА КОМПОНЕНТІВ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ	115
Микуліна А. К.	РОЛЬ ХУДОЖНЬОЇ ПРАЦІ У РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ	122
Михайлова К. В., Фечка К. Р., Молнар Г. В.	ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ ТА УЯВЛЕНЬ ПРО ПРИРОДУ У ДОШКІЛЬНИКІВ	129
Черепаня Н.І., Русин Н.М., Арделан Я.О.	УМОВИ ЕКОНОМІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	138
Товканець Г.В., Мякоткіна Ю. С.	ОЦІНКА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ БАТЬКАМИ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	145
Фізеші О.Й., Інна Гафинець	ПЕДАГОГІКА ТА МЕТОДИКА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ (поч. ХХІ ст.)	154
Чеусова В. О.	ЕТИКА ПОВЕДІНКИ В РОБОТІ МИТНИЦІ	162
Чорноштан Є. В.	КОНЦЕПЦІЯ СЕНСУ БУТТЯ ЛЮДИНИ У ФІЛОСОФСЬКІЙ ПАРАДИГМІ ЕКЗИСТЕНЦІАЛІСТІВ	167
Шекетера О.В., Вірченко Т.І.	ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРУКТУРИ МІФУ В ДЕТЕКТИВНОМУ ЖАНРІ	175
Щербан Т.Д., Буря В. В.	ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ПІДЛІТКІВ ІЗ СІМЕЙ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ	181
Щербан Т. Д., Долинай Т. Т.	ПСИХОЕМОЦІЙНІ СТАНИ ПАЦІЄНТА У СПІЛКУВАННІ З ЛІКАРЕМ PSYCHOEMOTIONAL STATES OF THE PATIENT IN COMMUNICATION WITH THE DOCTOR	189
Щербан Т.Д.,	КОНФОРМНА ПОВЕДІНКА АКТИВНИХ	196

Самойлов О. С., Антоник Є. М.	КОРИСТУВАЧІВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ	
Щербан Т. Д., Данканич А. А.	ОСОБЛИВОСТІ ПРОЄКТУВАННЯ ПОВЕДІНКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ У КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ	204

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Андрушко Р.П., Жидовська Н. М.	АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИТРАТ НА ЯКІСТЬ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ	212
Лисиця А.О.	ДІЯЛЬНІСТЬ КОНТРОЛЮЮЧИХ ОРГАНІВ В СФЕРІ МИТНОЇ СПРАВИ	220
Максименко Д.В., Ковач Олександра	СУЧАСНІ МОДЕЛІ ОБЛІКУ ВИТРАТ	227
Росола У. В., Росола А. П.	АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗЕЛЕНОГО МАРКЕТИНГУ В КОНТЕКСТІ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ	233
Феєр А. Є., Данканич В. А., Няговський І. Б.	ДИВЕРСИФІКАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: КЛЮЧ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ	238
Феєр О. В.	ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	245
Хома П. П., Данканич В. А., Няговський І. Б.	АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЕКОНОМІСТІВ ТА ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ	253